

Research Paper

Phenomenological Conceptualization of the Institutional Core of Spatial Planning of Environmental Quality in Kazeroun's Villages

Ali Pourghayyomi¹, *Abdolreza Roknodin Eftekhari², Mahdi Pourtaheri³, Ali Asgari⁴, Ali Goli⁵

1. PhD, Department of Geography and Rural Planning, Faculty of Humanities, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran.

2. Professor, Department of Geography and Rural Planning, Faculty of Humanities, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran.

3. Associate Professor, Department of Geography and Rural Planning, Faculty of Humanities, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran.

4. Associate Professor, Department of Disaster Emergency & Management, Faculty of Liberal Arts & Professional Studies, York University, Canada.

5. Associate Professor, Department of Sociology and social planning, Faculty of Management and Social Sciences, Shiraz University, Shiraz, Iran.

Citation: Pourghayyomi, A., Eftekhari, A.R., Pourtaheri, M., Goli, A., & Asgari, A. (2020). [Phenomenological Conceptualization of the Institutional Core of Spatial Planning of Environmental Quality in Kazeroun's Villages (Persian)]. *Journal of Rural Research*, 11(2), 234-249, <http://dx.doi.org/10.22059/jrr.2019.268783.1301>

doi: <http://dx.doi.org/10.22059/jrr.2019.268783.1301>

Received: 11 Nov. 2018

Accepted: 18 Mar. 2019

ABSTRACT

The present research seeks to detail a phenomenological conceptualization of institutional core with a reductive-deductive research strategy in the spatial planning of environmental quality in the case study. Planning policies in these settlements do not include stakeholders' participation and are often top-down. Also, specialization and sectorial view in the planning of sustainable spatial development of the villages and the existence of a prevailing physical approach that did not pay attention to economic, socio-cultural, and ecological issues, led to the change of land use. Agricultural land has been used by other users, and with the passing of time, urbanism has become more popular with the spirit of consumerism, weakening of production morale, reducing the level of economic productivity, and eventually reducing the environmental quality of these villages. According to the lived experiences of the rural inhabitants and the participants, by focusing on rural groups and customs and behavioral patterns in their daily lives in the form of participatory workshops and using the snowball method, this study examined the environmental quality. In addition, in the framework of these two methods of planning, the methodology of participatory assessment of environmental quality and participatory assessment of rural communication were used to analyze the concepts with tools such as interviews and group discussions, which included 9 semi-structured interviews and 9 participatory workshops with the presence of rural groups, and the institutional cores were determined from the point of view of the participants in the definition of village, quality of values, knowledge, leadership, strategic planning, integration, rural-urban linkages and citizenship rights.

Key words:

strategic spatial planning, phenomenology, institutional core, environmental quality

Copyright © 2020, Journal of Rural Research. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-noncommercial 4.0 International License which permits copy and redistribute the material just in noncommercial usages, provided the original work is properly cited.

Extended Abstract**1. Introduction**

T

he villages of Sumghan and Mull-e-Anbar are facing various economic, so-

cial and environmental challenges and planning policies in these settlements without stakeholders' participation were mostly top-bottom and the implications of implementing these policies were lack of attention to the internal nature of the citizens' living space which have had low quality and given the dominance of the top-bottom view,

* Corresponding Author:

Abdolreza Roknodin Eftekhari, PhD

Address: Department of Geography and Rural Planning, Faculty of Humanities, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran.

Tel: +98 (912) 1304481

E-mail: eftekhara@modares.ac.ir

specialization and sectorial view in the planning of sustainable development of the villages and the existence of a prevailing physical approach that did not pay attention to economic, socio-cultural, and ecological issues, led to the change of land use. It is necessary that a biological location have added value before it can provide economic and social productivity for its inhabitants. By comparing these researches and the problems affecting the decrease in the quality of the environment of these two villages, it can be found out that the programs and researches carried out on the lived experience with the phenomenological method have not considered rural inhabitants in the process of identification of problems, implementation, monitoring, and evaluation and it is obvious that they have caused the said problems.

Therefore, here the environmental quality cores are conceptualized with the participation of the inhabitants of the case study villages and by consulting them.

Because it has been confirmed in the successful programs that since participants have discussed them, in the process of implementation and monitoring, especially in terms of financial participation and behavior change, they have also taken helpful steps.

In light of this discussion, this research seeks to answer the following key question: What are the most important institutional cores that determine the strategic spatial planning of the desirable environmental quality in the case study villages?

2. Methodology

This research, which is qualitative and fundamental, aims to conceptualize the core of the subject and respond to the development needs of the local community and local and regional development organizations, has a phenomenological and retroductive-deductive research strategy, and seeks to study this phenomenon, and during its process, focusing on rural groups, rituals and customs, and their behavioral patterns, with participatory processes and blended with their daily lives in the form of participatory workshops, it has studied the current situation, environmental degradation, etc. In addition to participatory environmental assessment approaches, participatory appraisal of rural communication has been used using tools such as interviews and group discussions, whose concepts are in the form of 9 semi-structured interviews and 9 participatory workshops using Snowball sampling method with the participation of rural groups.

These villages, as biodiversity-residential phenomena, need a strategic spatial planning which may be used as a guide and a way to improve the quality of the environment. The role of this strategic plan becomes more evident when researchers and facilitators pursue rural development and planning for these settlements using the qualitative phenomenological methodology and retroductive-deductive research strategy.

3. Results

The outcome of these issues can be addressed in a strategic spatial planning framework with the participation of all stakeholders with an institutional approach that improves its cores such as good values, good knowledge, good strategic planning, good integration, good rural-urban linkages, good citizenship rights, with responsible and participating citizens. Therefore, the need to change the traditional approach to a holistic and systematic approach to these two settlements is felt. Looking at some researches and research cores, it can be seen that performing any planning without stakeholders' participation in the process of planning is unlikely to be effective and its efficiency will decrease.

4. Discussion

One of the first curiosities of the inhabitants of any settlement is understanding and familiarity with the biological-residential phenomenon, and this requires that they first know its definition and use it as a guideline and vision for the development and progress of that settlement. Values are matters that are decisive and observed issues that are accepted by all people. In new and alternative development issues, when planning residential settlement, the emphasis on value concepts inevitably increases its feasibility. Also, knowledge in rural areas is manifested not only in people's experiences and thoughts but also in work practices, rural processes, interactions, and norms. Leadership is a process of social influence that, according to the endogenous development approach of rural settlements, observes the locational and temporal changes of the rural community and with the help of most of its inhabitants, finds solutions for the development of the place. For several decades, the planning of policymakers and planners in charge of the affairs in the villages of Sumghan and Mull-e-Anbar has been within the framework of a rational and top-down perspective and regardless of the role and participation of the people. The consequences are a reduction in economic resources and the occurrence of various social harm. In the two villages of Sumghan and Mull-e-Anbar, following the current trend of development in the province and the country, disorganized rural management

has caused unfortunate consequences such as reduction of water and soil resources, uncontrolled deforestation, irregular physical growth, especially in Mull-e-Aanbar village, and destruction of the traditional architectural texture of Sumghan village. These two villages and the city center did not seek to strengthen rural-urban linkages, one of which is the fig crop, and in the meantime, instead of the income of this crop first reaching the urban centers, it is delivered to other metropolises, which has created various problems. Having a good and healthy settlement is related to human rights and a good citizenship. Individuals and society must first know their true rights to be able to defend them.

5. Conclusion

Considering the mainstream phenomenological approach to the research process, which seeks to reveal the experiences and lived experience of the inhabitants of the settlement of spatial planning, in an efficient and passionately interested, researchers sought to help do this, They were working because a planning gap was created from the point of view of providing plans and also in the process of implementation and monitoring of rural settlements, which, by filling and reducing this gap, they could increase the effectiveness of sustainable development and ensure the realization of its goals. It should also be noted that the phenomenological method dominates the research process, which, from the viewpoint of authors, may be the missing link in the rural development research in Iran. As long as the stakeholders of development and local development participants are not engaged in the process and a supply-oriented rural development model is prescribed for them, development measures in most rural places would certainly fail.

Acknowledgments

This paper was extracted from the PhD thesis of the first author in Department of Geography and Rural Planning, Faculty of Humanities, Tarbiat Modares University,

Conflict of Interest

The authors declared no conflicts of interest

مفهوم‌سازی پدیدارشناسانه هسته نهادی برنامه‌ریزی فضایی راهبردی کیفیت محیطی روستاهای شهرستان کازرون

علی پورقیومی^۱، عبدالرضا رکن‌الدین افتخاری^۲، مهدی پورطاهری^۳، علی عسگری^۴، علی گلی^۵

- ۱- دانش‌آموخته دکترا، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.
- ۲- استاده، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.
- ۳- دانشیار، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.
- ۴- دانشیار، گروه مدیریت بحران، دانشکده هنرهای آزاد و مطالعات حرفه‌ای، دانشگاه یورک، یورک، کانادا.
- ۵- دانشیار، گروه جامعه‌شناسی و برنامه‌ریزی اجتماعی، دانشکده مدیریت و علوم اجتماعی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران.

حکیده

تاریخ دریافت: ۲۰ آبان ۱۳۹۷
تاریخ پذیرش: ۲۷ اسفند ۱۳۹۷

پژوهش کنونی به دنبال مفهوم‌سازی هسته نهادی با رویکردی استقهامی - قیاسی در برنامه‌ریزی فضایی کیفیت محیطی روستاهای سمنگان و مله‌انبار است. ختم‌شده‌های برنامه‌ریزی در این سکونتگاه‌ها بدون مشارکت بهره‌وران و بیشتر از بالا به پایین بوده که پیامدهای اجرای این سیاست‌ها بی‌توجهی به بن‌مایه درونی جریان‌های فضای زیست (شهروندان، فعالیت و کسب‌وکارها) با کیفیت محیطی پایین بوده است. همچنین تخصص‌محوری و بخشی‌نگری در برنامه‌ریزی توسعه پایدار فضایی روستاهای مزبور و وجود رویکرد غالب کالبدی که به جریان‌های اقتصادی، اجتماعی - فرهنگی و اکولوژیکی توجه لازم نداشته‌اند. هدف از انجام این پژوهش تدوین فرآیند مفهوم‌سازی هسته نهادی کیفیت محیطی برنامه‌ریزی فضایی بر پایه رویکرد مشارکتی و ذی‌نفعان روستایی است. این پژوهش که به روشی کیفی و رویکردی پدیدارشناسی در دو روستای سمنگان و مله‌انبار و با مشارکت ۴۲ تن از ذی‌نفعان این دو روستا با توجه به تجربه‌های زیسته آن‌ها به این موضوع پرداخته است که در طی پژوهش با تمرکز بر گروه‌های روستایی و آیین و الگوهای رفتاری زندگی روزانه آن‌ها در قالب کارگاه‌های مشارکتی و با روش گلوله‌برفی به مطالعه کیفیت محیطی پرداخته است، افزون بر آن در چهارچوب این دو رویه روش برنامه‌ریزی از رویکردهای ارزیابی مشارکتی کیفیت محیطی، ارزیابی مشارکتی ارتباطات روستایی به تحلیل مفهوم‌ها پرداخته شد که با ابزارهایی مانند مصاحبه، بحث گروهی در چهارچوب مفاهیمی با ۹ مصاحبه نیمه‌ساختاریافته و ۹ کارگاه مشارکتی به سرانجام رسیده است که هسته نهادی آن از دیدگاه مشارکت‌کنندگان تعریف روستا، کیفیت ارزش‌ها، دانش، راهبری، برنامه‌ریزی راهبردی، یکپارچگی، پیوندهای روستایی شهری و حقوق شهروندی تعیین گردید.

کلیدواژه‌ها:

برنامه‌ریزی فضایی
راهبردی، پدیدارشناسی،
هسته نهادی، کیفیت
محیطی

مقدمه

به بن‌مایه درونی جریان‌های فضای زیست شهروندان (فعالیت و کسب‌وکارها) با کیفیت محیطی پایین بوده است. با توجه به غلبه تخصص‌محوری و بخشی‌نگری در برنامه‌ریزی توسعه پایدار روستاهای مزبور (که به طرح هادی روستایی، طرح جامع ناحیه‌ای روستایی و پروژه‌های موردی محدود می‌شود) و از سوی دیگر، وجود رویکرد غالب کالبدی در آن‌ها، دیگر ابعاد توسعه پایدار روستایی نادیده گرفته شده است و جریان‌های اقتصادی، اجتماعی - فرهنگی و اکولوژیکی موردتوجه قرار نگرفته‌اند؛ که این امر به تغییر کاربری زمین‌های کشاورزی روستاها (تغییر کاربری کشاورزی و منابع ملی بیشتر به کاربری مسکونی) به دیگر کاربری‌ها انجامیده و با گذشت زمان زمینه رواج شهرگرایی با روح مصرف‌گرایی، تضعیف روحیه تولید، کاهش سطح بهره‌وری اقتصادی و درنهایت فروگاهی کیفیت محیطی این دو روستا شده است.

دو روستای سمنگان و مله‌انبار در شمال شهرستان کازرون، در بخش چنارشاهیجان و دهستان سمنگان واقع شده‌اند (تصویر شماره ۱). همچنین روستای مله‌انبار مرکز دهستان سمنگان و پرجمعیت‌ترین روستای شهرستان کازرون است که از نظر پوشش گیاهی پوشیده از جنگل بلوت و در دشت میان‌کوهی واقع شده است. فعالیت‌های پایه اقتصادی در روستاهای مزبور به ترتیب کشاورزی (باغداری) و خدمات است. با استناد به بررسی‌های اسنادی و اکتشافی نخستین (۲۰۱۷، ۲۰۱۸، ۲۰۱۹) این دو روستا با کشاکش‌های گوناگون اقتصادی، اجتماعی و محیط‌زیستی روبه‌رو هستند. ختم‌شده‌های برنامه‌ریزی در این سکونتگاه‌ها بدون مشارکت بهره‌وران و بیشتر به‌صورت از بالا به پایین بوده و پیامدهای اجرای این سیاست‌ها بی‌توجهی

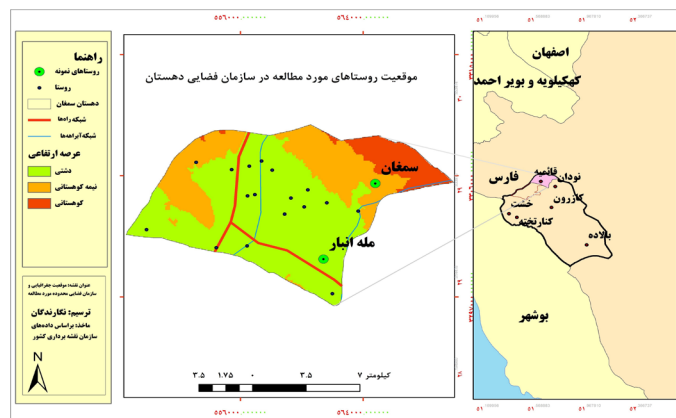
* نویسنده مسئول:

دکتر عبدالرضا رکن‌الدین افتخاری

نشانی: تهران، دانشگاه تربیت مدرس، دانشکده علوم انسانی، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی.

تلفن: ۰۲۱-۴۴۸۱۳۰۹۱۲ (۹۱۲) +۹۸

پست الکترونیکی: eftekhaa@modares.ac.ir

تصویر ۱. نقشه موقعیت جغرافیایی و تقسیمات محدوده مورد مطالعه. منبع: نگارندگان، ۱۳۹۷

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

پنداره‌های کیفیت محیطی سکونتگاه‌های زیستی چه در سطح جهان و چه ایران انجام شده است؛ به‌عنوان نمونه (Eftekhari et al., 2011; Rafieian & Pourmohammadi, 2011; Zarghami et al., 2015; Hajienjad et al., 2011; Tabibian & Mansouri, 2013; Rastbin et al., 2012; Alipour et al., 2012; Barati & Kakavand, 2013; Nasirjalimi & Sowhangir, 2013; Koukhaei & Masnavi, 2015; Akbarian & Sheikhbiglou, 2015; Sasanpour et al., 2015; Sajjadzadeh et al., 2015; Eftekhari, 2015; Wang et al., 2015; Molina et al., 2015; Miranda & Kruglianskas, 2015; Nimlyata & Kandar, 2015; Yuliasuti & Saraswati, 2014; Streimikiene, 2015) می‌توان اشاره کرد که در آن‌ها به کیفیت محیطی، با رویکردی یکپارچه و سیستمی (اندام‌واره و ارگانیک، در حوزه‌های محیط زیستی و بهداشت محیط، اکولوژی، چشم‌انداز بلندمدت، اقتصادی و اجتماعی، روابط بیرونی و درونی، با نظام‌های علمی معماری، جغرافیایی، روان‌شناسی، مدیریتی، و میان‌رشته‌ای با کارکرد فضایی) پرداخته‌اند. با مقایسه این پژوهش‌ها و مسائل حاکم بر فروگاهی کیفیت محیط این دو روستا می‌توان به این شکاف پی برد که برنامه‌های و پژوهش‌های انجام‌گرفته تجارب زیسته باشندگان روستایی را در فرآیند شناسایی مشکلات، اجراء پایش و ارزیابی در نظر نگرفته‌اند و خود آشکارا سبب مشارکت ضعیف و فروگاهی محیط اجتماعی، تخریب منابع طبیعی، آسیب‌های اجتماعی، از هم گسیختگی بافت کالبدی روستا و ... شده است.

با توجه به پژوهش‌های پیشین آشکار می‌گردد که آن‌ها به بعد فضایی و نهادی کیفیت کمتر تأکید کرده‌اند و از نظر روش‌شناسی با بیشتر شاخص‌های کمی و کمتر کیفی، ابعاد کیفیت محیطی را موردسنجش قرار داده‌اند، بنابراین در این پژوهش هسته‌های کیفیت محیطی با مشارکت و هم‌اندیشی باشندگان روستاهای مورد مطالعه مفهوم‌سازی^۱ شده است چراکه در تجربه‌های برنامه

می‌توان گفت از دهه ۱۹۶۰ به‌کارگیری عقل‌گرایی که به شکل برنامه‌ریزی جامع به مثابه برنامه‌ریزی اوزالیدی یا جامع ظاهر شد. در این زمینه حاکم بودن تخصص‌گرایی و در حاشیه ماندن نقش مردم، عدم توجه منابع و محدودیت‌های شناختی، نامناسب بودن ماهیت محیطی برنامه‌ریزی و شکست در یکپارچه کردن حوزه‌های اساسی نیازهای اجتماعی و محیطی موردانتقاد قرار گرفت (Eftekhari et al., 2011:30-31). همچنین با توجه به شناختی که از مشکلات موجود در سکونتگاه‌های روستایی حاصل می‌شود، دیدگاه‌هایی که بیانگر بایسته‌های توجه به مسائل پایداری در سکونتگاه‌های روستایی و راهبردهایی که برای راه‌حل این مشکلات به کار برده می‌شوند اتخاذ رویکردی مناسب برای برنامه‌ریزی توسعه پایدار روستایی را ضروری می‌نماید. در همین رابطه در ایران، در برنامه‌های کلان توسعه (به‌ویژه برنامه‌های پنجم و ششم توسعه) بر اتخاذ رویکرد آمایشی و آینده‌نگر مبتنی بر مزیت‌های نسبی تأکید خاص شده است.

با چنین رهیافتی برنامه‌ریزی فضایی برای ارتقاء توسعه پایدار روستایی یک وسیله است و ظرفیت لازم را به‌مثابه ابزار هماهنگی برای یکپارچه‌سازی محیطی، اقتصادی و ملاحظات اجتماعی در سیاست‌های بخشی را دارا است (Eftekhari et al., 2011:208). همچنین برنامه‌ریزی فضایی به‌عنوان رهیافتی نوین ساختارهای برنامه‌سازی و توسعه محتوای انگاره‌ها و چارچوب‌های تصمیم برای اثرگذاری و مدیریت تغییر فضایی را طراحی می‌کند و افزون بر آن در ارتباط با ایجاد ایده‌های جدید می‌تواند فرآیندهای آن را به پیش ببرد. برآیند این نوع نگاه، ایجاد موافقت‌ها، سازماندهی و بسیج برای اعمال نفوذ در گستره‌های گوناگون است. مقیاس برنامه‌ریزی در آن کوتاه‌مدت، میان‌مدت و بلندمدت است و بر چهارچوب‌دهی تصمیمات، اقدامات، پروژه‌ها، پیامد و اجراء تمرکز دارد. همچنین نظارت، بازخورد، تعدیل و بازبینی را به هم پیوند می‌دهد (Albrechts, 2010:5-6).

با این توصیف می‌توان گفت، پژوهش‌های بسیاری درباره

1. Conceptualization

است. همچنین دارای رویه‌ای پدیدارشناسی^۳ و (پایه فلسفی قدرتمند آن، Creswell, 2012:80) و راهبردی استفه‌امی - قیاسی است. با توجه اندوخته‌های سکونتگاه روستایی از برنامه‌ریزی فضایی راهبردی کیفیت محیطی و (ماهیت واقعی آن، Van 1990:177) در پی بررسی این پدیده است. در طی فرآیند پژوهش با تمرکز بر گروه‌های روستایی، آیین و رسوم و الگوهای رفتاری آن‌ها و با فرآیندهای مشارکتی و آمیخته شدن با زندگی روزانه آن‌ها در قالب کارگاه‌های مشارکتی^۴ به مطالعه وضع موجود، نارسایی کیفیت محیطی و ... پرداخته است، افزون بر آن در چهارچوب این دو رویه از رویکردهای ارزیابی مشارکتی کیفیت محیطی، ارزیابی مشارکتی ارتباطات روستایی با استفاده از ابزارهایی مانند مصاحبه، بحث گروهی استفاده شده است که مفاهیم آن در چهارچوب ۹ مصاحبه نیمه‌ساختاریافته و ۹ کارگاه مشارکتی با حضور گروه‌های روستایی (فعالان مشاغل (کشاورزی، صنعت و خدمات)، جوانان، مسئولان اجرایی و شورا، معتمدان و سرمایه‌گذاران، جمعیت فعال و زنان) انجام گرفته است (جدول شماره ۱)، روش پیاده‌سازی مصاحبه‌ها بدین گونه بود که نخست با توجه به پرسش بیان‌شده در رابطه با هسته‌های نهادی کیفیت محیطی این دو سکونتگاه سخنان و دیدگاه‌های آنان که در طی فرآیند مصاحبه ضبط گردیده بود به‌صورت فایل متنی اجرا گشته و سپس به استخراج مفاهیم، واحدهای معنایی فرعی و اصلی و سپس هسته‌های مرکزی برنامه‌ریزی فضایی راهبردی کیفیت محیطی پرداخته شد. در این میان این فرآیند تا رسیدن به حد اشباع نظری ادامه یافت (تصویر شماره ۲). فرآیند روش نمونه‌گیری به‌صورت گلوله‌برفی انجام گرفته است.

3. Phenomenology
4. Participatory Workshop

موفق تأیید گردید است که مشارکت‌کنندگان آن چون خود آن‌ها مورد بحث و بررسی قرار داده‌اند در فرآیند اجرا و پایش آن به‌ویژه در مورد مشارکت مالی و تغییر رفتار آن‌ها گام‌های سودمندی را برمی‌دارند. افزون بر این در این پژوهش نگاهی راهبردی و رویکردی استفه‌امی - قیاسی بر فرآیند برنامه‌ریزی حاکم است که شاید در پژوهش‌های پیشین کیفیت محیطی مورد واکاوی قرار نگرفته است.

رویکرد حاکم بر پژوهش دیدگاه نهادگرایی جدید است که توجه ویژه‌ای به عامل انسان و دیدگاه نهادها نسبت به طبیعت انسان یعنی کسی که رفتارش مطالعه می‌شود دارد. همچنین در این دیدگاه عوامل نهادی نظیر سنت‌ها، آداب و رسوم، فرهنگ و مذهب تحت عنوان قیود غیررسمی، نهادهای و سازمان‌های رسمی و به‌عنوان عوامل تأثیرگذار بر ادراک فرد نام می‌برند که تأکید بر قابلیت اجرا در سکونتگاه‌های روستایی، انگیزش‌ها و نقش دولت دارد (Motavasseli, 2010; Ramezani Baseri & mirfardi, 2015:133). با این توصیف، این پژوهش در پی پاسخ به این پرسش کلیدی است که مهم‌ترین هسته‌های نهادی تعیین‌کننده برنامه‌ریزی فضایی راهبردی کیفیت محیطی مطلوب در روستاهای مورد مطالعه چیست؟

روش‌شناسی تحقیق

روش انجام پژوهش کنونی کیفی^۲ است همچنین از نظر ماهیت بنیادی است. به این معنا که به دنبال مفهوم‌سازی هسته‌های موضوع است. افزون بر آن به دنبال پاسخ به نیازهای توسعه‌ای جامعه محلی و سازمان‌های توسعه محلی و ناحیه‌ای

2. Qualitative Method

جدول ۱. ترکیب مشارکت‌کنندگان پژوهش.

گروه‌های مشارکت‌کننده						
زنان	جمعیت فعال	معتمدان و سرمایه‌گذاران	مسئولان اجرایی و شورا	جوانان	فعالان مشاغل (کشاورزی، صنعت و خدمات)	شمار
۷	۷	۷	۷	۷	۷	۷

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

منبع: نگارندگان، ۱۳۹۷

تصویر ۲. کارگاه مشارکتی مسئولان اجرایی. منبع: نگارندگان، ۱۳۹۷

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

تجربه‌های این فرآیند خود مسیر تازه‌ای برای کشف مفهوم‌های بیشتری آشکار و واحدهای معنایی و مفهوم‌های بیشتری به پژوهش افزوده شد.

یافته‌ها

یافته‌های پژوهش (تجربه زیسته مشارکت‌کنندگان)

به‌منظور پاسخ‌گویی به پرسش پژوهش، تلاش شد تا نخست به این پرسش پاسخ داده شود که پاسخگویان کدام واحدهای معنایی را به‌عنوان تشکیل‌دهنده هسته نهادی مهم می‌دانند؟ بنابراین یافته‌های پژوهش پیش‌روی را می‌توان به‌صورت زیر خلاصه کرد: (جدول شماره ۲)

گام‌های مفهوم‌سازی: هسته کانونی پژوهش که در زیر در چهارچوب واحدهای معنایی هشت‌گانه آمده است برونداد فرآیندی است که با مشاهدات نخستین شناسایی مفهوم‌ها آغاز شده است. سپس متن‌های پیاده شده به ترتیب به مصداق‌ها، واحدهای معنایی اصلی و فرعی و با ادغام واحدهای معنایی اصلی هسته کانونی نهادی پژوهش برنامه‌ریزی فضایی راهبردی کیفیت محیطی استخراج و دسته‌بندی شده است. همان‌گونه که گفته شد هسته کانونی، واحدهای معنایی و مصداق‌هایی که در پی می‌آیند در آغاز پژوهش وجود نداشت و پژوهشگر با کمک مردم روستا راهنمای نخستین مصاحبه‌ها و کارگاه‌های مشارکتی خود را تعیین کرد و پی‌درپی با افزایش داده‌ها و بر پایه چهارچوب روش پژوهش کیفی پدیدارشناسی، پس از هر مصاحبه یا کارگاه مشارکتی اقدام به پیاده‌سازی آن‌ها نمود و همچنین با توجه به

جدول ۲. فرآیند مفهوم‌سازی هسته نهادی برنامه‌ریزی فضایی راهبردی کیفیت محیطی.

واحد معنایی اصلی	واحد معنایی فرعی	مصداق‌ها
۱	تعریف روستا	به‌عنوان نمونه در واحد معنایی کارکردی به این مصداق اشاره شده است: «اقتصاد مبتنی بر تولید از ویژگی‌های روستا هست و در روستا معیشت بر اساس اقتصاد رایج و نوع درآمد منجر به شکل‌گیری تخصص می‌شود مثلاً درست کردن دستگاه شخم‌زنی با گاو و قاطر در قدیم که هنوز هم در باغستان رایج».
۲	کیفیت ارزش‌ها	در واحد معنایی معماری روستا به این مصداق اشاره شده است: بافت روستای سمغان ضمن برخورداری از ارزش‌های معماری خاص و پلکانی خود سادگی و بی‌پیرایگی دارای الگوهای بصری و زیبایی منطبق با محیط طبیعی است که با عملکرد زیستی و معیشتی افراد ارتباط تنگاتنگی دارد و در شکل‌گیری ارزش‌هایی مثل صلح‌رحم، صداقت، مهمان‌نوازی، احترام به بزرگ‌ترها، امانت‌داری بسیار تأثیرگذار است.
۳	کیفیت دانش	در واحد معنایی بومی بودن دانش به این مصداق اشاره شده است: مکان‌یابی کشت درخت دک (گرده‌افشان یا برده) که بسیار هوشمندانه بوده زیرا در زمانی که تازه میوه‌های کوچک آنچیر ماده رشد و نمو پیدا می‌کند میوه‌های درخت دک بزرگ و آماده گرده‌افشانی هستند.
۴	راهبری	در واحد معنایی روان‌شناختی به این مصداق اشاره شده است: از لحاظ روان‌شناسی افراد رهبر افرادی مشاور هستند و خود را شریک مشکلات مردم می‌دانند و با ارائه درمان‌های فردی اجتماعی خانوادگی فرهنگی سنتی سعی در کم کردن مشکلات فردی و اجتماعی دارند این افراد را درمانگران روان‌شناسی اجتماعی و مشاوران اجتماعی می‌نامند

ادامه جدول ۲. فرآیند مفهوم‌سازی هسته نهادی برنامه‌ریزی فضایی راهبردی کیفیت محیطی.

ردیف	واحد معنایی اصلی	واحد معنایی فرعی	مصادق‌ها
۵	برنامه‌ریزی راهبردی	واحد معنایی فرعی	در واحد معنایی قوت‌ها به این مصداق اشاره شده است؛ بافت سنتی روستای سمغان نیز از نقاط قوت روستاست که می‌توان در زمینه گردشگری از آن استفاده کرد.
۶	یکپارچگی	عدالت‌محوری، پاسخگویی، شفافیت، قانون‌مندی، حکمروایی خوب روستاشهری، نظام‌مندی و کل‌نگری، منابع مالی پایدار، مشارکت‌جویی، ظرفیت‌سازی روستایی، نگرش پویای کیفیت محیطی، نهادسازی، اثربخشی، کارایی، سرمایه اجتماعی، توسعه متوازن، آینده‌نگر و پیش‌بینی‌کننده، برهم‌کنشی فردی و گروهی (سازمانی)، کاربری یکپارچه زمین، مدیریت فن‌آوری اطلاعات، مردم‌سالاری،	در واحد معنایی مدیریت اکولوژیکی به این مصداق اشاره شده است؛ باید به تمام ظرفیت‌هایی که در یک روستا هست و یا وجود دارد توجه کامل شود و نباید بیشتر از ظرفیت آن استفاده کرد، مدیریت یکپارچه مردم در استفاده از منابع آبی و غیره.
۷	پیوندهای روستاشهری	جریان کالا، جریان نیروی کار و اشتغال، جریان پول و سرمایه، جریان‌های اطلاعاتی، جریان جمعیتی، جریان‌های خدماتی، جریان‌های سیاسی، جریان‌های اداری،	در واحد معنایی جریان پول و سرمایه پیوندهای روستاشهری به این مصداق اشاره شده است: «اگر سرمایه‌ها را از شهرها به روستاها سرازیر کنیم می‌تواند بسیار سودمند واقع شود، اگر سرمایه افراد صرف ساخت شرکت‌های در جهت محصولات و هر نوع دستاوردی که در روستا وجود دارد شود معامله برد - برد است و در نهایت به نفع اقتصاد کشور خواهد بود، سرمایه را کندی که در دست افراد سرمایه‌دار شهری است و برای گرفتن سود در بانک گذاشته می‌شود و تورم بسیاری در اقتصاد کشور ایجاد می‌کند در روستا سرمایه‌گذاری کنند.»
۸	حقوق شهروندی	حق داشتن محیط‌زیست و سکونتگاه پاک، حق دسترسی آزاد به آمار و اطلاعات روز، حق حفظ کرامت، برابری شخصیت انسانی و آزادی بیان، حق ظرفیت‌سازی، حق سلامت، کیفیت زندگی و خودشکوفایی، حق انتخاب و تعیین سرنوشت خویش، حق برخورداری از دادخواهی عادلانه، حق داشتن کالبد پایدار، حق توسعه‌یافتگی، حق امنیت فردی و گروهی شهروندان، حق بهزیستی، حق دوباره می‌دهد، مثل باران و جاودانه باشد و توصیه او بر دیگر افراد تأثیرر فراه، آسایش و آرامش، حق عدالت فضایی و نظام‌مند (سیستمی)، حق داشتن روستای گلستان، حق و به رشد فرهنگ در جامعه کمک کند و خصوصیات خوب و اعمال و رفتار و حتی شغلش در اجتماع سودمند باشد، داشتن وحدت فکری و عملی و روحیه تعاون، مناعت طبع، رعایت احترام افراد و ارزش قائل بودن برای وقت همدیگر»	در واحد معنایی حق داشتن روستای گلستان «حمایت مادی و معنوی به‌ویژه از افراد بی‌سپرپرست یا بدسپرپرست، آموزش و فرهنگ درست جامعه را یادگرفتن و به کار گرفتن آن در زندگی، باید سودمند باشد، خوشبو باشد (همه از بوی عطرش (فردی و مزایای اجتماعی) استفاده کنند)، نگاه نمی‌کند پیاله‌های خالی از آن کیست، به سکونتگاه جان دوباره می‌دهد، مثل باران و جاودانه باشد و توصیه او بر دیگر افراد تأثیرر فراه، آسایش و آرامش، حق عدالت فضایی و نظام‌مند (سیستمی)، حق داشتن روستای گلستان، حق و به رشد فرهنگ در جامعه کمک کند و خصوصیات خوب و اعمال و رفتار و حتی شغلش در اجتماع سودمند باشد، داشتن وحدت فکری و عملی و روحیه تعاون، مناعت طبع، رعایت احترام افراد و ارزش قائل بودن برای وقت همدیگر»

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

منبع: نگارنگان: ۱۳۹۷

بحث (مقایسه نظری و موردی در رابطه با یافته‌های تحقیق)

دانشمندان در حوزه‌هایی علوم جغرافیایی، علوم اجتماعی (جامعه‌شناسی، مردم‌شناسی، انسان‌شناسی، تاریخ، روان‌شناسی و مدیریت)، کشاورزی، محیط‌زیست و برنامه‌ریزی توسعه تعریف نموده‌اند که در ایران این‌گونه تعاریف بیشتر برای ارائه خدمات دولتی و از جنبه سیاسی - اداری - جمعیتی بوده است، با این حال پژوهشگران و اندیشمندان چندی در ایران مانند افتخاری

نیک می‌دانیم که شاید یکی از نخستین کنجکاوی‌های باشنده هر سکونتگاهی درک و آشنایی از پدیده زیستی - سکونتی است و نیازمند این کار است که نخست تعریف آن را بداند و آن را به‌عنوان رهنمود و چراغ راهی برای توسعه و پیشرفت آن سکونتگاه قرار دهد. روستا و مکان روستایی را بسیاری از

نظر موضوعی با این پژوهش همانند هستند و تفاوت پژوهش کنونی با آن‌ها در زمینه روش کیفی پدیدارشناسی آن است، و افزون بر آن واحد معنایی نوآندیشی عنوان ارزش روستایی در نظر گرفته شده که این پژوهشگران به آن اشاره‌ای نکرده‌اند.

دانش در ذهن دانشور به وجود آمده و به کار می‌رود همچنین دانش در روستاها نه تنها در تجربه‌ها و اندیشه‌های مردم، بلکه در رویه‌های کاری، فرآیندهای روستایی، کنش‌ها و هنجارها آشکار می‌شود. داده‌ها به‌خودی‌خود بی‌مفهوم بوده و دربرگیرنده مشاهده‌ها، حقیقت‌ها یا عددها هستند. در زمینه واحد معنایی تجربه‌محوری هسته دانش‌های روستایی پژوهشگرانی مانند؛ (Bouzarjomhori & Eftekhari, 2004; Sayyadi et al., 2015) یادگیری؛ (Chambers, 1997)، مدیریت دانش؛ (Tongchuay (2008) & Praneetpolgrang، اثربخشی؛ (Bobby Dale, 2006) (World bank, 2000)، ارزشی؛ (Chambers, 1997; Tongchuay & Praneetpolgrang, 2008) کارایی؛ (Vosoughi & Habibi, 2013) بومی بودن دانش؛ (Vosoughi & Habibi, 2013)، کنش اجتماعی دانش؛ (Ali & Avdic, 2016)، جریان دانش؛ (Ali & Avdic, 2016)، تولید دانش؛ (FAO, 2005)، خدمات دانش؛ (Bobby Dale, 2006) پویایی دانش؛ (Chambers, 1997)، به پژوهش در زمینه موضوعی پرداخته‌اند که این واحدهای معنایی در زمینه روش کیفی پدیدارشناسی از آن‌ها متفاوت است.

راهبری فرآیند نفوذ اجتماعی است که در آن رهبر، فرد، مدیر روستایی و یا شورا مشارکت داوطلبانه اعضا را در تلاش برای کسب هدف‌های خودش، روستا و ... درخواست می‌کند، یعنی فردی که پیشاپیش جامعه و همسو با نیازهای آن‌ها برای چاره‌سازی آن گام‌های سازنده‌ای برمی‌دارد، این شخصیت‌ها و کنش آن‌ها با توجه به رویکرد توسعه درون‌زای سکونتگاه‌های روستایی، تغییرات مکانی و زمانی جامعه روستایی را رصد کرده و با کمک بیشتر باشندگان آن به راه چاره‌هایی برای گشودنی دریچه‌ای به سوی توسعه مکان‌ها گام برداشتند، نیاز جامعه کنونی به‌ویژه روستاییان به همچو سازوکارهایی با توجه به تغییرات جامعه و همسویی با آن بیش از پیش بایسته است. در زمینه واحد معنایی مدیریت کشمکش هسته راهبری پژوهشگرانی همانند؛ (Salvia & Quaranta, 2017)، پیوستگی و انسجام گروهی؛ (Barrett, 2013)، مسئولیت‌پذیری در برابر دیگران؛ (Liu, 2015)، علم باوری و داشتن برنامه؛ (Nanjundeswaraswamy & Swamy, 2014)، اندیشه توسعه دیگران؛ (Kaufman & Rudd, 2006)، همدلی با دیگران؛ (Kolzow, 2014)، تأثیرگذاری بر دیگران؛ (Rami et al., 2016)، رهبری دیگران و نقش مشاوره‌ای؛ (Fassinger & Shullman, 2017)، برنامه‌ریزی و ساماندهی؛ (Barrett, 2013)، حل مسئله عملی؛ (Salvia & Quaranta, 2017)، تاب‌آوری؛ (Nanjundeswaraswamy & Swamy, 2014)، مدیریت کارآمد اقتصادی؛ (Gilliam et al., 2016)، عدالت‌محوری؛ (Gilliam et al., 2016)، اندیشه فضایی و منطقه‌ای؛

به دیگر ابعاد مکان روستایی و روستا مانند حقوق مکان‌ها، جنبه‌های زیستی، نظام جامعه روستایی و جنبه‌های فضایی آن توجه نموده‌اند. با نگاهی به پژوهش‌های انجام‌گرفته در زمینه واحدهای معنایی پژوهش از دیدگاه پژوهشگران و اندیشمندان این حوزه بخش بیشتر تجربه‌های زیسته مشارکت‌کنندگان پژوهش در چارچوب پژوهش‌های زیر مورد واکاوی قرار گرفته است که می‌توان نتایج این پژوهش را با آن‌ها تطبیق داد:

در مورد واحد معنایی کارکردی تعریف روستا؛ جمعیتی جغرافیایی؛ همبستگی اجتماعی؛ پژوهشگرانی مانند؛ (Firouznia & Eftekhari, 2003; Saedi, 2012; Gilaninia, 2015) جامعه‌شناختی؛ (Saedi, 2012; Firouznia & Eftekhari, 2003) واحد معنایی روان‌شناختی؛ (Landini et al., 2014)، واحد معنایی زیبایی‌شناختی - معماری؛ (Tarajko, 2012)، واحد معنایی سیستم و نظام؛ (Firouznia & Eftekhari, 2003)، به روشی کمی و کیفی به پژوهش پرداخته‌اند که تفاوت این پژوهش با آن‌ها در روش کیفی پدیدارشناسی آن است.

در این زمینه، ارزش‌ها که در چارچوب رویکرد نهادگرایی در پارادایم توسعه پایدار مطرح هستند اموری تعیین‌کننده و رعایت شونده است که مورد پذیرش همه مردم است. در جستارهای توسعه جدید و جایگزین هنگام برنامه‌ریزی سکونتگاهی پشت‌گرمی بر پنداره‌های ارزش‌ها خواهان‌خواه میزان امکان‌پذیری آن را زیادت‌تر می‌کند و هرچه باشندگان سکونتگاهی از ارزش‌ها دوری گزینند به همان میزان به شکست برنامه‌ریزی و روی‌آوری به ناهنجاری‌ها و ضدارزش‌ها افزایش می‌یابد، باشندگان این دو سکونتگاه که در گذشته‌هایی نه‌چندان دور آوازه پاسداری ارزش‌ها در آن زیانزد همه بود دگربار با بازآفرینی آن‌ها خواهند توانست سکونتگاهی درخور و شایسته خود و الگو برای سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان رابیافرینند.

واحدهای امانت‌داری ارزش‌های روستایی پژوهشگران چندی مانند؛ (Sartipipour, 2008)، سخاوتمندی؛ (Sartipipour, 2008)، راست‌گویی؛ (Hezarjaribi & SafariShali, 2009)، کنش اثربخش؛ (Zargham Broujeni (2013) & Hribar & Lozej، اعتماد؛ (Bole, 2013) (Bazrafshan, 2015) & پورتاهری و سلامت؛ (pourtaheri et al., 2011) حریم خصوصی؛ (Rahmdel, 2005)، میهمان‌نوازی و دیدوبازدید؛ (Saqaie & Javanbakht Ghafarokhi, 2012)، مشارکت و همکاری؛ (Anabestani & Ahmadzadeh, 2013)، میراث طبیعی و فرهنگی؛ (Aynali et al., 2017)، بهداشت محیط؛ (Ameri, 2007)، دلبستگی مکانی؛ (Talebi & Khoshbin, 2012)، معماری روستا؛ (pourtaheri et al., 2011)، عدالت اجتماعی؛ (Marsousi, 2004)، شادی و نشاط مشارکت؛ (pourtaheri et al., 2011)، یگانگی و وحدت؛ (Anabestani & Ahmadzadeh, 2013)، مسئولیت‌پذیری و تعهد؛ (Talebi & Khoshbin, 2012)، آرامش؛ (pourtaheri et al., 2011)، اشتغال؛ (Marsousi, 2004)، به پژوهش پرداخته‌اند که از

را بایسته نموده است، افزون بر این پخش شدن وظایف دولتی و جزیره‌ای عمل کردن نهادها و سازمان‌های توسعه روستایی به‌ویژه در این دو سکونتگاه تغییر رویکرد به نگاهی یکپارچه را بایسته نموده است. در زمینه شفافیت؛ (APO, 2002)، قانون‌مندی؛ (Azimi Amoli & Eftekhari, 2015)، حکمروایی خوب روستا شهری؛ (Rurbance.eu, 2015)، نظام‌مندی و کل‌نگری؛ (Azimi Amoli & Eftekhari, 2015)، منابع مالی پایدار؛ (FAO, 2005)، مشارکت‌جویی؛ (Eftekhari et al., 2010)، ظرفیت‌سازی روستایی؛ (Eftekhari et al., 2010)، نهادسازی؛ (Lopez & Pastor, 2015)، سرمایه اجتماعی؛ (GO et al., 2013)، از نظر موضوعی به‌واحد پراخته‌اند که این پژوهش از نظر روش‌شناسی کیفی پدیدارشناسی با آن‌ها تفاوت دارد.

نیک می‌دانیم پیوند، دارای رابطه دوسویه و تکمیل‌کنندگی است، بر همگان هویدا است که حیات و زندگی شهری و روستایی دو روی یک سکه هستند و از آغاز گسترش و رشد و توسعه سکونتگاه‌های شهری و روستایی پیوندهای ناگسستنی میان آن‌ها پدید آمده است و سکونتگاه‌هایی که از این پیوندهای فضایی کران بهره‌جویی را برده‌اند بی‌گمان پیشرفت‌های بی‌شمار توسعه‌ای به خود دیده‌اند و آن‌هایی که مانند سکونتگاه‌های روستایی شهرستان کازرون و به‌ویژه دو روستای سمغان و مله‌انبار در پی استواری این پیوندها نبوده‌اند، خواه‌ناخواه با دشواری‌ها پیوندهای روستا شهری به محصول انجیر برمی‌گردد که مرکز شهرستان در درازای سالیان دراز هنوز نتوانسته است دستیافت باغدارها را به سوی خود بکشاند و در این میان به جای اینکه درآمد این محصول نخست، به شهر کازرون و مراکز شهری شهرستان برسد، شوند مشکلات گوناگونی گردیده است، نمونه آشکار ناپایداری واسطه‌گرها و سلف‌خرها در سطح منطقه گشته و یک‌راست آن را به شهرهایی مانند اهواز، سنج، تهران و دیگر مراکز استانی کشور برده و تا جایی که گهگاهی برگشت سرمایه هم از میان می‌رود. در زمینه واحدهای معنایی جریان کالا؛ جریان جمعیتی؛ جریان‌های خدماتی؛ جریان‌های سیاسی؛ جریان‌های اداری؛ جریان نیروی کار و اشتغال؛ جریان پول و سرمایه؛ جریان‌های اطلاعاتی؛ هسته پیوندهای روستا شهری پژوهشگرانی همانند؛ (Tacoli, 2015; Pourtaheri & Eftekhari, 2004) به پژوهش در این زمینه پرداخته‌اند که این مطالعه از نگاه روش‌شناسی کیفی پدیدارشناسی از آن‌ها متمایز است.

همان‌گونه که تجارب کشورهای توسعه‌یافته نشان می‌دهد داشتن سکونتگاهی خوب و سالم در گروه حقوق شهروندی و شهروند خوب است، افراد و جامعه برای دفاع از حقوق خود ابتدا باید حقوق واقعی خود را بشناسند، مواردی همچون، دهن کجی و دست‌درازی به محیط‌زیست و درختان زیبای جنگل‌های بلوت، رهاسازی پسماند و زباله در میان جنگل، پدیده شوم و رو به گسترش اعتیاد در روستا به‌ویژه در میان جوانان، بیکاری

(Salvia, 2011)، نفوذ اجتماعی؛ (Home & Communities Agency, 2011)، پویایی؛ (Quaranta, 2017)، سلامت اجتماعی؛ (Chatterjee, 2016)، پذیرش اجتماعی؛ (Gilliam et al., 2016)، توانمندی؛ (Fassinger & Shullman, 2017)، مدیریت مشارکتی؛ (Liu, 2015)، نیازسنجی؛ (Kolzow, 2014)، تسهیلگری؛ (Williams & Lindsey, 2011)، قدرت مدیریتی؛ (Gilliam et al., 2016)، تغییر نگرش دیگران؛ (Gilliam et al., 2016)، تحول‌گرایی؛ (Chatterjee, 2016)، شاخصه‌های روان‌شناختی؛ (Fassinger & Shullman, 2017)، تصمیم‌سازی مشورتی (اتاق فکر)؛ (Magzan, 2011)، کار و موفقیت گروهی؛ (Kolomycew & Kotarba, 2017) از نظر موضوعی به مطالعه پرداخته‌اند که همچنین این پژوهش در زمینه روش‌شناسی کیفی پدیدارشناسی با آن‌ها متفاوت است.

افزون بر این‌ها، برنامه‌ریزی راهبردی نوعی از برنامه‌ریزی است که با توجه ناکارآمدی برنامه‌های عرضه‌محور و نادیده انگاشتن نقش و نیازها و درخواست‌های سکونتگاه‌ها یا به گستره آن‌ها نهاده است. بر همین پایه در فراخوانی چندین دهه برنامه‌ریزی سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان متولی امر در سکونتگاه سمغان و مله‌انبار در چهارچوب یک دیدگاه عقلایی و بالا به پایین و بدون توجه به نقش و مشارکت مردم و همچنین نادیده انگاشتن توان‌ها و ظرفیت‌های محلی و منطقه‌ای دست به برنامه‌ریزی و عرضه آن به این دو سکونتگاه زده‌اند که از پیامدهای آن فروکاهی منابع اقتصادی و بروز انواع آسیب‌های اجتماعی مانند بروز و شیوع پدیده شوم اعتیاد به مواد مخدر، بیکاری، طلاق و همچنین دست‌یازیدن به منابع دست‌نخورده طبیعی مانند قطع بی‌رویه جنگل‌ها و مرتع‌ها و یا بروز پدیده گاه‌به‌گاه آتش‌سوزی در جنگل و همچنین تهیه زغال برای فراهم کردن نیازهای روزانه معیشتی خانوارهای روستایی است. در زمینه برنامه‌ریزی راهبردی پژوهشگرانی چند همانند (Eftekhari & Mahdavi, 2006; Eftekhari et al., 2011; USDA, 2018-2022) از نظر موضوعی به پژوهش پرداخته‌اند که این پژوهش از نظر روش‌شناسی کیفی پدیدارشناسی با آن‌ها متمایز است.

با نگاهی به روند مدیریت روستایی در سطح جهانی و به‌ویژه پس از دهه ۱۹۷۰ میلادی به این نکته پی برده می‌شود که روند مدیریت از روندی سنتی و به جدید و جایگزین دگرذیسی نموده است. در دو روستای سمغان و مله‌انبار پیرو جریان حاکم بر نگرش توسعه در استان و کشور این نابسامانی‌ها مدیریتی روستایی پیامدهای ناگوارتری مانند فروکاهی منابع آب‌و خاک مانند قطع بی‌رویه جنگل، رشد کالبدی نابسامان به‌ویژه در روستای مله‌انبار، تخریب بافت سنتی معماری روستای سمغان، مشارکت بسیار ضعیف شهروندان در فرآیند تهیه و اجرای طرح‌هایی مانند طرح هادی، قانون‌گریزی زیاد شهروندان به‌ویژه در ساخت‌وسازها، شیوع مواد مخدر و بروز آسیب‌های اجتماعی فراوانی گردیده است که خود نیاز به یک رویکرد مدیریتی یکپارچه کیفیت محیطی

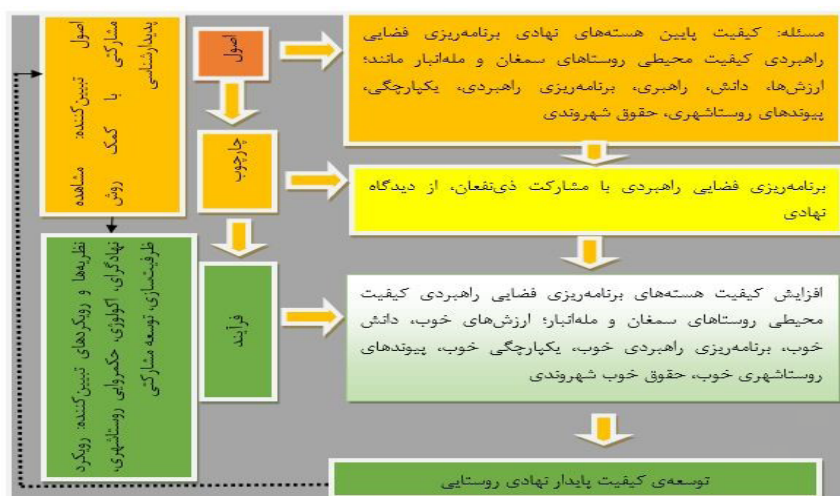
پشت‌گرمی بر پنداره‌های ارزش‌ها خواه‌ناخواه میزان امکان‌پذیری آن را زیاده‌تر می‌کند که هنگامی کارایی آن دوچندان می‌شود که از افراد دارای نفوذ اجتماعی کمک گرفته شود و همچنین از دانش باشندگان روستایی در فرآیند برنامه‌ریزی توجه شود. برآیند این مسئله‌ها را می‌توان در یک چهارچوب برنامه‌ریزی فضایی راهبردی با مشارکت همه ذی‌نفعان با رویکردی نهادگرایی سبب بهبود هسته‌های آن مانند ارزش‌های خوب، دانش خوب، برنامه‌ریزی راهبردی خوب، یکپارچگی خوب، پیوندهای روستا شهری خوب، حقوق خوب شهروندی همراه با مسئولیت‌پذیری و در کنار شهروندانی مشارکت‌پذیر است، بنابراین نیاز به تغییر رویکرد سنتی به رویکردی کل‌گرا و سیستمی بیش‌از پیش در این دو سکونتگاه بایسته است. با نگاهی به برخی پژوهش‌های انجام گرفته و همچنین هسته‌های پژوهش می‌توان به نکته پی برد که انجام هرگونه برنامه‌ریزی بدون مشارکت ذی‌نفعان در فرآیند برنامه‌ریزی بی‌گمان کارایی و بهره‌وری آن را بسیار پایین خواهد آورد، با عنایت به رویکرد پدیدارشناسانه چیره بر فرآیند پژوهش که در پی آشکار کردن تجربه‌ها و اندوخته‌های زیسته باشندگان این سکونتگاه از برنامه‌ریزی فضایی است به شیوه‌ای کارآمد و سرشار از علاقه در صدد کمک به انجام این کار بودند، چرا یک شکاف برنامه‌ریزی هم از دیدگاه فراهم و تهیه طرح‌ها هم در فرآیند اجرا و پایش آن‌ها در سکونتگاه‌های روستایی ایجاد شده است که با پر کردن و کاهش این شکاف میزان اثربخشی و رسیدن به اهداف توسعه پایدار را دوچندان خواهد کرد. بایستی به این نکته هم اشاره نمود که چون از هدف از انجام این پژوهش مفهوم‌سازی هسته نهادی برنامه‌ریزی فضایی بود به مجرد به اشباع رسیدن این هسته‌ها و طراحی برهم‌کنشی این‌ها با الگوی پیشنهادی این هسته نهادی با گروه‌های مشارکت‌کننده به بحث و گفتگو گذاشته شده و پس از ویرایش و جابه‌جایی حلقه‌های آن به صورت زیر نمایش داده می‌شود (تصویر شماره ۳).

فزاینده در سطح دو روستا، ناکارآمدی نهادهای مرتبط با توسعه روستا، فروکاهی ارزش‌های اجتماعی روستا و ... شاید به دلیل ناآگاهی و نستاندن همین حقوق شهروندی و شاخص‌های یک شهروند خوب باشد. در واحدهای معنایی هسته حقوق شهروندی پژوهشگرانی همانند؛ (UNHR, 2012; Claus & Morilas, 2018)، با نگاهی موضوعی به پژوهش پرداخته‌اند که این پژوهش که با روشی کیفی و رویکردی پدیدارشناسی انجام شده است از آن‌ها متمایز است، افزون بر آن سه واحد معنایی حق عدالت فضایی و نظام‌مند (سیستمی)؛ حق داشتن روستای گلستان و حق تولیدکنندگی و بهره‌وری از نگاه مشارکت‌کنندگان روستایی به‌عنوان حقوق شهروندی در نظر گرفته شد که در پژوهش‌های پیشین به آن اشاره نشده است. همچنین باید به این نکته اشاره کرد در برخی پژوهش‌ها با اینکه روش پژوهش توضیح داده است ولی راهبرد حاکم بر پژوهش به دلیل ضعف‌های روش‌شناسی مشخص نشده است.

بحث و نتیجه‌گیری

برنامه‌ریزی راهبردی که با توجه ناکارآمدی برنامه‌های عرضه‌محور و نادیده انگاشتن نقش و نیازها و درخواست‌های سکونتگاه‌ها پا به گستره آن‌ها نهاده است که در این میان روستاهای سمغان و مله‌تبار به‌عنوان پدیده زیستی - سکونتی نیازمند این کار است که با یک برنامه‌ریزی فضایی راهبردی و به‌عنوان رهنمود و چراغ راهی برای توسعه کیفیت محیط آن گام برداشت که این هنگامی نقش خود را بیشتر آشکار می‌کند که پژوهشگران و تسهیلگران با روش‌شناسی کیفی پدیدارشناسی و با رویکردی استقهامی - قیاسی^۵ دست به توسعه و برنامه‌ریزی روستایی برای این سکونتگاه‌ها بزنند. همچنین در جستارهای توسعه جدید و جایگزین هنگام برنامه‌ریزی سکونتگاهی

5. Retroductive-deductive research strategy

همچنین باید به این نکته اشاره کرد با عنایت روش پدیدارشناسانه چیره بر فرایند پژوهش که از دیدگاه نگارندگان شاید حلقه‌های گمشده بر انجام پژوهش‌های توسعه روستایی در ایران باشد مادامی که با ذی‌نفعان توسعه و مشارکت‌کنندگان توسعه محلی پای یک میز نشست و الگوی عرضه‌محور توسعه روستایی برای آن‌ها تجویز کرد اقدام به هر کنش توسعه‌ای در بیشتر مکان‌های روستایی بی‌گمان به شکست خواهد انجامید.

در پایان می‌توان گفت با توجه به معماری این الگو که دربرگیرنده اصول، چهارچوب و فرایند است که در این میان اصول آن ارزش‌های خوب، دانش خوب، برنامه‌ریزی راهبردی خوب، یکپارچگی خوب، پیوندهای روستا شهری خوب، حقوق خوب شهروندی است و این مفاهیم در چهارچوب مشاهده‌های مشارکتی و مصاحبه نیمه‌ساختاریافته قابل تبیین است و با یک برنامه‌ریزی فضایی در قالب نظریه‌ها و رویکردهایی مانند اکولوژی، نهادگرایی، حکمروایی خوب روستایی و روستایی شهری، ظرفیت‌سازی و توسعه مشارکتی سبب فرآیند توسعه کیفیت پایدار نهادی خواهد شد.

تشکر و قدردانی

این پژوهش بخشی از رساله دکتری با عنوان تدوین الگوی برنامه‌ریزی فضایی راهبردی سطوح کیفیت محیطی روستاهای سُمغان و ملای‌انبار شهرستان کازرون، رشته جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی در دانشگاه تربیت مدرس است. از باشندگان گرامی دو روستای سُمغان و ملای‌انبار که در به سرانجام رسیدن این پژوهش کران همکاری را داشته‌اند سپاسگزاریم.

References

- Aynali, J., Bouzar Jomhori, Kh., Nazari Sheikhi, M., Dahbanzad, A., Roumiani, A. (2017). Analysis of the role of public spaces in improving the vitality Quality of villagers, case study villages in Alshatar, *Human Settlement Planning Studies*, Volume 12, Issue 3.
- Akbarian Ronizi, S.R., & SheikhBiglou, R. (2015). Assessing the quality of the environment of tourist villages (Case study: Asara district- Karaj County, *Journal of Rural Research* Volume 6 Summer 2015 No. 2
- Albrechts, L. (2010). *Making Strategies in Spatial Planning: Knowledge and Values*, Springer Dordrecht Heidelberg London New York.
- Ali, L., & Avdic, A. (2016). A Knowledge Management Framework for Sustainable Rural Development: the case of Gilgit-Baltistan, Pakistan, *Int'l Conf. Information and Knowledge Engineering, IKE'17*.
- AliPour, R., Khademi, M., Senmari, M., Rafieian, M. (2012). Environmental Quality Indicators for Identification of Priority Interventions in the city worn-out texture of Lengeh Port, *Journal of Bagh-e-Nazar*, No. 20, pp 13-22.
- Ameri, A. (2007). Environmental Health in Islam, *Journal of Medicine and Cultivation*, Vol 16, No 66-67 & 66.
- Anabestani, A., & Ahmadzadeh, S. (2013). An Intergenerational Difference Study on the Situation of Religiousness in Rural Settlements, *Case Study Farhang farzaneh, Mashhad, Iran Social Development Studies Journal*, Vol. 6, No 1.
- APO. (2002). role of local communities and institutions in integrated rural development, Report of the APO Seminar on Role of Local Communities and Institutions in Integrated Rural Development held in Islamic Republic of Iran, 15-20 (ICD-SE-3-01).
- Azimi Amoli, J., & Eftekhari, A.R. (2015). *Rural Governance (Sustainable Development Management)*, Tehran, SAMT Publishing.
- Barati, N., & Kakavand, E. (2013). Comparative assessment of the quality of the urban environment living environment with a view to the subjective image of citizens (Case study: Qazvin city), *Journal of Fine Arts, Architecture and Urbanity*, No. 3, pp. 32-25.
- Barrett, R. (2013). *The Fundamentals of Values-Based Leadership*, Barrett Values Centre.
- Bobby Dale Thomas. (2006). *An Empirical Investigation of Factors Promoting Knowledge Management System Success*, Texas Digital Library: introduction to the special issue on "Theses and Dissertations", August.
- Bole, D. (2013). Cultural values and sustainable rural development: A brief introduction, DOI: 10.3986/AGS53401, UDC:911.373:338.483.12(4) COBISS: 1.03.
- Bouzarjomhori, Kh., Eftekhari, A.R. (2004). An Analysis of the Status of Indigenous Knowledge in Rural Sustainable Development, *Journal of the Planning of Spatial Planning*, Volume 9, Issue 1.
- Chambers, R. (1997). *Rural Development Prioritizing the Poor (Protecting the vulnerability Groups)*, translated by Mostafa Azkia, Tehran: Tehran University Press.
- Chatterjee, S. (2016). Leadership, Women Leadership and Rural Development, *The International Journal of Humanities & Social Studies*, Vol 4 Issue 3.
- Claus, L.K. & Morilas, L.R. (2018). The Right to the Pursuit of Happiness and the Right to Access Medical Treatment: Recent Developments in Brazilian Jurisprudence, *PHRG* 2(1), DOI:10.14658/pupj-phrg-2018-1-6.
- Creswell, J. (2012). *Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing Among Five Approaches: Narrative, phenomenology, Grounded theory, ethnology, and case study*, Ttranslated By H, Danaeifard & H, Kazemi, 2Th Edition, Saffar-Eshraghi, Publishing.
- Eftekhari, A.R. (2015). *Environmental Quality Management System in Rural Areas*, PhD Course Booklet, Tarbiat Modares University.
- Eftekhari, A.R., Badri, S.A., Pourtaheri, M. (2011). *Participatory Methodology in Physical Planning of Rural Settlements*, First Edition, Tehran: Islamic Revolutionary Housing Foundation.
- Eftekhari, A.R., Sajasi GHeidari, H., Razavi, S.H. (2010). Strategies for Agricultural Entrepreneurship Development in Rural Regions, *Case Study of Khodabandeh Villages*, *Journal of Village and Development*, Vol 13, No 3.
- Eftekhari, A.R., Arefnia, Kh., Sajasy Gheidari, H., Firouznia, Gh., Sadeghlou, T., Dyyani, L., Fatahi, A. (2010). Development Strategies for Sustainable Development in Iran, *Journal of Geography (Scientific Research Institute of Geographical Society of Iran)*, Vol 8, No 25.
- Eftekhari, A.R. & Mahdavi, D. (2006). Rural Tourism Development Slotions Using SWOT, *Small Lavasanat*, *Journal of Moderator of Humanities*, Vol 10, No 2.
- FAO. (2005). *An approach to rural development: participatory and negotiated territorial development (pntd, pntd Methodological Approach*.
- FAO. (2005). *Improving information flows to the rural community, AGRICULTURAL MANAGEMENT, MARKETING AND FINANCE*
- Fassinger, R.E., & Shullman, S.L. (2017). *Leadership and Counseling Psychology*, *The Counseling Psychologist*, Vol. 45(7) 927964, DOI: 10.1177/0011000017744253.
- Firouznia, GH., & Eftekhari, A.R. (2003). The position of the village in the process of national development from the point of view of a number of experts, Tehran: Rural Development Institute of Iran.
- Gilaninia, R. (2015). village, villagers and rural development, *singaporean journal of business economics, and management studies* vol.3, no.6.
- Gilliam, C.C., Chandler, M.A., Al-Hajjaj, H.A., Mooney, A. N., Vakalahi, H.F.O. (2016). Intentional Leadership Planning and Development: The Collective Responsibility to Educate More Social Work Leaders, *advances in social work*, Vol. 17 No. 2 (Fall 2016), 330-339, DOI:10.18060/18606.

- GO, F.M., Trunfio, M., Lucia, M.D. (2013). Social capital and governance for sustainable rural development, *Studies in Agricultural Economics*, No, 115, pp104-110, <http://dx.doi.org/10.7896/j.1220>
- Hajienjad, A., Rafieian, M., Zamani, H. (2011). Evaluation and ranking of factors affecting the level of citizens' satisfaction on the environmental quality of life, Case study: Comparison of old and new textures in Shiraz), *Journal of Human Geography Researches*, No. 77, pp 129-143.
- Hezarjheribi, J., & SafariShali, R. (2009). An Survey of the Factors Affecting the Social Confidence of Citizens, *Journal of Applied Sociology*, 20th, No 36.
- Home & Community Agency. (2011). *Transforming Communities by changing the way welead*, University of Birmingham.
- Kaufman, E.K., Rudd, R.D. (2006). Rural Leadership Development: A Synthesis of Research, *Journal of Leadership Education* Volume 5, Issue 3.
- Kolomycew, A., & Kotarba, B. (2017). Leadership style, political interest and rationality of municipal executive bodies in the implementation of public policies: the case of Poland, *Challenges of the Future*, leto, year 2, number 3, str. 121-136.
- Kolzow, D.R. (2014). leading from within: Building Organizational Leadership Capacity, from <https://www.iedconline.org/clientuploads>.
- Koukhaei, T., & Masnavi, M. (2015). Designing Urban Landscape Ecological Infrastructures Using AWOP to Improve Quality of Urban Life, Case Study Tehran Municipality 2 Region), *Journal of Ecological Studies*, Vol 40, issue. 3, pp 559-572.
- Landini, F., Ernest Long, N., Leeuwis, C., Murtagh, S. (2014). Theoretical Guidelines for a Psychology of Rural Development , *cuad. desarro. rural, bogota (colombia) ii* (74).
- Liu, Y. (2015). *The Review of Empowerment Leadership*, School of Management, Jinan University, Guangzhou, China.
- Lopez, M., Pastor, R. (2015). Development in rural areas through capacity building and education for business, *Social and Behavioral Sciences* 197 pp 1882 - 1888.
- Magzan, M. (2011). *The Art Of Participatory Leadership: a tool for social and organisational development and change*, *journal of engineering management and competitiveness (JEMC)* Vol. 1, No. 1/2.
- Marsousi, N. (2004). *Spatial Analysis of Social Justice in Tehran. Case Study of Tehran Municipality*, Phd dissertation of Tarbiat Modarres University, Supervised by Hossein Shakouei Phd.
- Miranda Ribeiro, F., & Kruglianskas, I. (2015). Principles of environmental regulatory quality: a synthesis from literature review, , *journal of Cleaner Production*, No 96, 58-76.
- Molina-Azorin, Jose F., Jose Tari, J., Pereira-Moliner, J., Lopez-Gamero, María D., Pertusa-Ortega, Eva M. (2015). The effects of quality and environmental management on competitive advantage: A mixed methods study in the hotel industry, *journal of Tourism Management*, No 50, pp 41-54.
- Motaveseli, M., (2010). *Economic Development Concepts, Theoretical Principals, The Institutionalism Approach and Methodology*, Tehran, Samp Publishing.
- Nanjundeswaraswamy T.S., & Swamy, D.R. (2014). Leadership styles, *Advances in Management*, Vol. 7(2).
- Nasirslami, M., & Sowhangir, S. (2013). Solutions for Improving the Quality of Human Interaction and the Environment on Each Other with the Environmental Psychology Approach, *Journal of Psychological Researches*, Vol 5, Issue 19.
- Nimlyata, Pontip S., & Kandar, M. Z. (2015). Appraisal of indoor environmental quality (IEQ) in healthcarefacilities: A literature review, *journal of Sustainable Cities and Society*, No 17, pp 61-68. occasional paper, Rome.
- Pourtaheri, M., & Eftekhari, A.R. (2004). An Analysis of the Role of Rural and Urban Interactions in the Development of Rural Areas of Qazvin Province, *Moderator of Humanities*, Vol 8, No 4.
- Pourtaheri, M., Eftekhari, A.R., Fattahi, A. (2011). Evaluation of quality of life in rural areas, Case study of North Khavveh rural district, Lorestan province, *Human geography research*, No 76.
- Rafieian, M., & Pourmohammadi, M. (2011). Assessing the environmental quality surrounding Masoumeh's shrine with using the audience-centered approach, *Armanshahr Architecture and Urbanity*, No. 9, pp 323-331.
- Rahmdel, M. (2005). *The Right to Human Privacy*, *Journal of Faculty of Law and Political Science*, No. 70.
- Ramezani Baseri, A., & Mirfardi, A. (2015). The Explanation of Institutionalism and Its tendency to the Development, *Economic Journal*, June and July 2015, Issue 3 and 4, p 134.
- Rami, A.A., Abdullah, R., Simin, M.H.A. (2016). influence of leadership in rural community development in the state of terengganu, malaysia, *Asian Journal for Poverty Studies* 3(1): 47 - 52.
- Rastbin, S., Jafari, Y., Yaseman, D., Moazizimehr Tehran, A. (2012). Correlation relationship between the environmental qualities and the continuity of urban life in the Spatal Public, Case study Jolfa of Isfahan, *Journal of Bagh-e-Zazar*, No. 21, pp 35- 46.
- Saedi, A. (2012). *Fundamentals of Rural Geography*, Samt Publications.
- Sajjadzadeh, H., Sharifi, A., Asadi, M.A., Sharifi, N. (2015). Spatial belonging and perception of environmental quality on the level of satisfaction in the traditional neighborhood, Case study, Haji neighborhood of Hamadan, *Journal of Urban Research and Planning*, Year 6, No. 22, pp. 139 - 152.
- Salvia, R., & Quaranta, G. (2017). Place-Based Rural Development and Resilience: A Lesson from a Small Community, *Sustainability*, doi:10.3390/su9060889.
- Saqaii, M., & Javanbakht Qahfarokhi, Z. (2012). The feasibility of rural tourism in North Khorasan, *Journal of Tourism Studies*, No. 1.
- Sartipipour, M. (2008). Village; Desirable Settlnent, *Journal of Housing and Revolution, Physical Settelnent*, pp 1-13.

- Sasanpour, F., Movahed, A., Shamaei, A., & Mostafavi Saheb, S. (2015). A Study of Effective Components Analysis in Improving Environmental Quality Using Network Analysis Process Technique (ANP), Case Study; Saqez, *Journal of Environmental Studies*, Volume 41, pp. 143-161.
- Sayyadi, H., Falamzari, A., Aalam-al-Hoda, A., Ahmadzadeh, M. (2015). An overview of the models and key factors for the success of knowledge management in organizations, the second transnational conference on information technology and management.
- Smid Hribar, M., Ledinek Lozej. (2013). The role of identifying and managing cultural values in rural development. *Acta Geographica Slovenica* 53 (1). Ljub lja na. DOI: 10.3986/AGS53402.
- Streimikiene, D. (2015). Environmental indicators for the assessment of quality of life, *Journal of Intellectual Economics*, No, 9, pp 67-79.
- Tabibian, M., & Mansour, Y. (2013). Improvement of environmental quality and life satisfaction in new neighborhoods with prioritizing measures based on residents' opinions, Case study: Kashan, *Journal of Environmental Studies*, Vo 39, PP 1-16.
- Tacoli, C. (2015). The crucial role of rural-urban linkages, the Sahel and Africa week, Milan, <http://pubs.iied.org/17281IIED.html>.
- Talebi, A., & Khoshbin, Y. (2012). Social Responsibility of Youth, *Journal of Social Sciences*, No. 59.
- Tarajko-Kowalska, J. (2012). In the Search of Inspiration-Color and Pattern Harmonies in the Traditional Rural Architecture in Poland, *obuda University e- Bulletin* Vol. 3, No. 1.
- The rurban project. (2015). Integrated policies and inclusive governance in rural-urban areas, www.rurbance.eu.
- Tongchuay, Ch., & Praneetpolgrang, P. (2008). Knowledge Quality and Quality Metrics in Knowledge Management Systems, Fifth International Conference on eLearning for Knowledge-Based Society, December 11-12, (pp.21.1-21.2), Bangkok, Thailand.
- United National Human Rights. (2012). HUMAN RIGHTS INDICATORS A Guide to Measurement and Implementation, New York and Geneva.
- USDA. (2018). Strategic Plan (2018-2022), www.usda.gov.
- Van maanen, M. (1990). *Researching lived experience: Human science for an action sensitive pedagogy*. London, ontarion, Canada: University of Western Onario.
- Vosoughi, M., & Habibi, S. (2013). Indigenous Knowledge; A Step to Localization of Rural Development and Empowerment, *Journal of Socio-Cultural Development Studies*, Volume 2, No 4, pp 9-26.
- Wang, L., Zhou, D., Wang, Y., Zha, D. (2015). An empirical study of the environmental Kuznets curve for environmental quality in Gansu province, *Journal of Ecological Indicators*, no 56, pp 96-105.
- Williams, L.L., & Lindsey, M.J. (2011). *Rural Leaders and Leadership Development in Pennsylvania*, Center for Rural Pennsylvania, a legislative agency of the Pennsylvania General Assembly.
- World Bank. (2000). *Food and Agriculture Organization of the United Nations*, Rome.
- Yuliasuti, N., & Saraswati, N. (2014). Environmental Quality in Urban Settlement: The Role of Local Community Association in East Semarang Sub-District, *Journal of Social and Behavioral Sciences*, No 135, pp 31 - 35.
- Zachary, E. (2000). Grassroots leadership training: A case study of an effort to integrate theory and method. *Journal of Community Practice: Organizing, Planning, Development, and Change*, 7(1), 71-94.
- Zargham Boroujeni, H., Bazrafshan, Sh. (2015). The success rate of community-based rural tourism development from the viewpoint of the local community Case study Asiabsar Village, Behshahr, *Journal of Rural Planning and Research*, Vol. 5, No 4.
- Zarghami, I., Sharghi, A., Olfat, M. (2015). Environmental features affecting the increasing of quality of life of residents of nursing homes Case Study Nursing homes in Shemiranat of Tehran province, *Iranian Journal of Architecture Studies*, No 7, PP 111-126.

